

Μνήμων

Τόμ. 7 (1979)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Δ. ΛΟΥΛΕΣ : 'Ο βρετανικός τύπος για τη ναυμαχία του Ναβαρίνου •
B. ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ : Καταγραφή των εμπορικών πλοίων του 'Ηρακλείου
τὸ 1751 • PENA ΣΤΑΥΡΙΑΝ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ : 'Ανέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ
Γ', Σκληροῦ στὸν Γ. Ν. Πολίτη • Τ. Ε. ΣΚΑΛΑΒΕΝΙΤΗΣ : Χρησιμολο-
γικὸ εἰκονογραφημένο μονόφυλλο τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνα • Α. ΠΟ-
ΛΙΤΗΣ : Προσπάθειες καὶ σχέδια τοῦ Φοριέλ γιὰ μιὰ δεύτερη ἐκδόση τῆς
συλλογῆς τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν • Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟ-
ΠΟΥΛΟΣ : Χειρόγραφα Φουρνᾶ Εὐρυτανίας • Ι. Κ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ : 'Η
διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τῶν Bouligny - Mabili (τέλη 18' - ἀρχὲς 19'
αἰῶνα) • Γ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ : Ληστὲς καὶ λησταντάρτες στὴν Κεν-
τρικὴ 'Ελλάδα τὸ 1835 - 1836 • Κ. ΛΑΠΠΑΣ : Γύρω ἀπὸ τὸν 'Αλέ-
ξανδρο 'Ησαῖα καὶ τὴς λιθογραφίες του • Τ. Ε. ΣΚΑΛΑΒΕΝΙΤΗΣ : Σχό-
λιο στὴ «δεύτερη» ἐκδόση τῆς 'Εγκυκλοπαίδειας τοῦ Πατούσα (1710)
• ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΑΗ : 'Ο Ρήγας Φεραίος. Νέα στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα
τῆς Τεργέστης • ΠΡ. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ : Στρατιωτικὴ συμφωνία Βρε-
τανίας - 'Ελλάδας (9 Μαρτίου 1942) • H. FLEISCHER : 'Αντίποινα
τῶν γερμανικῶν δυνάμεων Κατοχῆς στὴν 'Ελλάδα 1941 - 1944 •
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1976

ΑΘΗΝΑ 1978 - 1979

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Mnimon Mnimon

doi: [10.12681/mnimon.216](https://doi.org/10.12681/mnimon.216)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Mnimon, M. (1979). ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. *Μνήμων*, 7, 311-320.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.216>

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Α' Όμιλίες - συζητήσεις

Οι παρακάτω όμιλίες-συζητήσεις έγιναν δημόσια στα γραφεία της ΕΜΝΕ, Ίσαύρων 29, κατά την περίοδο 1978-1979. Οι όμιλητές παρουσίασαν ειδικά θέματα γύρω από τις πρόσφατες μελέτες τους και ανέπτυξαν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της έρευνάς τους, με σκοπό να εξεταστούν αυτά στη συζήτηση που ακολουθεί κάθε όμιλία. Σε άλλες περιπτώσεις οι όμιλητές θέσαν προβλήματα θεωρητικά και μεθοδολογικά και συζήτησαν ερωτήματα των παρευρισκομένων. Τα κείμενα που συνοδεύουν τους τίτλους των ομιλιών είναι αποσπάσματα από τα κείμενα που παρέδωσαν οι όμιλητές στην αρμόδια Έπιτροπή της ΕΜΝΕ, ή όποια τα πολυγράφησε και τα μοίρασε πριν από την όμιλία.

1. 11-1-78: Νικηφόρος Διαμαντούρος, Τό πολιτικό σύστημα του Κωλέττη.

Η παρουσίαση αυτή είναι βασισμένη σε μια μελέτη που γράφτηκε για τόν ΙΓ' τόμο της Ιστορίας του Έλληνικού Έθνους και που αποτελεί μία προσπάθεια εξέτασης της κοινοβουλευτικής τριετίας του Κωλέττη μέσα στα ευρύτερα πλαίσια των σχέσεων κοινωνίας-πολιτείας στην Όθωνική Ελλάδα.

Βασικοί στόχοι τόσο της μελέτης όσο και της παρουσίας είναι δύο: πρώτον, ή εξέταση του αν ή παραδοσιακή εικόνα του Κωλέττη που μάς έχει κληροδοτήσει ή ελληνική ιστοριογραφία, ή τόσο έντονα ταυτισμένη με τόν μεγαλοϊδεατισμό και τήν έν γένει υπόταξη της έσωτερικής ανασυγκρότησης στα έθνικά άλυτρωτικά συμφέροντα, είναι ακριβής ή όχι. Και δεύτερο, ή ανάλυση του πολιτικού συστήματος που ό Κωλέττης δημιούργησε, πολιτικό σύστημα που άντανακλά τόσο τήν θεωρία του κυβερνάν που ό Κωλέττης δανείστηκε από τόν Γκιζώ και τήν Γαλλία του Λουδοβίκου-Φιλίππου, όσο και τούς δομικούς περιορισμούς που του επέβαλε ή ελληνική κοινωνία.

Η λειτουργικότητα του συστήματος, ή βασισμένη στην ένσωμάτωση κοινωνικών ομάδων και οι δομικές του αδυναμίες που επήγαζαν από τήν περιστασιακή φύση των λύσεων που τό ίδιο τό σύστημα παρήγε, θά αποτελέσουν τό δεύτερο και αναλυτικό μέρος της παρουσίας.

2. 25-1-78: Γιώργος Δερτιλής, Η Βιομηχανία στην Ελλάδα τό 19ο αιώνα.

3. 8-2-78 : Λήδα Μόσχου , Ό «Σύλλογος Πτυχιούχων Ιστορικών και Αρχαιολόγων» και τα προβλήματα των Ιστορικών.

4. 22-2-78: Θ. Μαρκόπουλος, Η εξέλιξη του χρονογραφικού είδους στο Βυζάντιο.

5. 8-3-78: Νότα Άποστόλου, Προβλήματα αποδελτίωσης του περιοδικού «Πανδώρα».

Η αποδελτίωση του περιοδικού «Πανδώρα» γίνεται στα πλαίσια των έρευνητικών προγραμμάτων του ΚΝΕ/ΕΙΕ, και έχει σκοπό νά χρησιμεύσει σάν βοήθημα στους

έρευνητές που καταφεύγουν σ' αυτό το περιοδικό. 'Η ιδιομορφία της «Πανδώρας», καθώς και όλων των άλλων περιοδικών του 19ου αιώνα, δημιουργεί έρωτηματικά σχετικά με την επάρκεια του εύρετηρίου «φόρμα» ('Ανθρωπώνυμια - Τοπωνύμια - Εύρετήριο Περιεχομένων) καθώς και με τη μορφή που θα πρέπει να πάρει αυτή ή ήδη χρησιμοποιούμενη φόρμα.

6. 22-3-78: Φίλιππος 'Ηλιού, 'Ιστορία των νοοτροπιών και ιστορία του βιβλίου. Μεθοδολογικά προβλήματα.
7. 29-3-78: Βασίλης Παναγιωτόπουλος, 'Η μεγάλη γαιοκτησία επί Τουρκοκρατίας.
8. 5-4-78: Ι. Γιαννόπουλος, 'Η Κρητική κοινωνία στο δεύτερο μισό του 16ου αιώνα: εύγενείς, κάτοικοι πόλεων, κάτοικοι υπαίθρου.
9. 19-4-78: Δ. Δημηρούλης, 'Η διαμάχη Ροϊδη - Βλάχου και ή κριτική του ρομαντισμού από τον Ροϊδη.
10. 10-5-78: Κώστας Λάππας, 'Ο Παναγιώτης Σοφιανόπουλος (1785-1856). Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι ή παρουσίαση της προσωπικότητας και της δράσης του Παναγιώτη Σοφιανόπουλου καί, ειδικότερα, της θέσης του στην πολιτική και πνευματική ζωή του 19ου αιώνα. 'Εξετάζονται: ή διαμόρφωσή του στον άρχοντο 19ο αϊ., ή συμμετοχή του στην 'Επανάσταση του '21, ή μετέπειτα δημοσιογραφική σταδιοδρομία του (1836-1854) και κυρίως ή ιδεολογική του συγκρότηση, χαρακτηριστικό της οποίας είναι ένας ιδιότυπος κοινωνικός ούτοπισμός, που συνδέεται με τα ευρωπαϊκά ούτοπικά ρεύματα του 19ου αϊ.
11. 24-5-78: Κρίτων Χρυσοχοϊδης, Προβλήματα γύρω από τα οικονομικά του Πατριαρχείου 'Ιεροσολύμων (Πανάγιος Τάφος) 16ος - 18ος αϊ.
'Η κατάληψη της Παλαιστίνης από τους Τούρκους τὸ 1517 και ή ταυτόχρονη άναγνώριση των προνομίων του Πατριαρχείου 'Ιεροσολύμων άποτελούν τους βασικούς συντελεστές άναβίωσης της 'Αγιοταφικής 'Αδελφότητας. Οί άνάγκες επιβιώσεως της και επικρατήσεως στον άνταγωνισμό με τους Δυτικούς γιά την κυριότητα των προσκυνημάτων συντελούν στην άναζήτηση οικονομικών έρεισμάτων στις όρθόδοξες κυρίως χῶρες.
Οί διεργασίες της οικονομικής εξαπλώσεως του Πατριαρχείου, έφόσον τὰ στοιχεία που υπάρχουν είναι άποσπασματικά, διαφωτίζονται με την επισήμανση του συστήματος των μετοχιών που ιδρύουν και τη μελέτη του τρόπου που αυτά λειτουργούν και από τὰ στοιχεία που παρέχουν τὰ σωζόμενα άγιοταφίτικα κατάστιχα ζητειών. 'Η έρευνα αυτή σέ συνδυασμό με την μελέτη σχετικού άρχαιακού ύλικού μπορεί νά δώσει μιὰ πληρέστερη εικόνα των οικονομικών λειτουργιών ένός έκκλησιαστικού όργανισμοῦ.
12. 20-9-78: Νίκος Γ. Σβορώνος, Μεθοδολογικά της 'Ιστορίας. Πβ. περ. «Διαβάζω» τχ. 18, Μάρτιος 1979 σ. 40-55.
13. 11-10-78: 'Αντώνης Λιάκος, Οί έλληνοϊταλικές σχέσεις στά 1859-1862 ('Ο Γαριβάλδι και οί 'Ελληνες).
'Εξετάστηκαν οί σχέσεις άνάμεσα στις δύο χῶρες στην περίοδο της δημιουργίας του Ιταλικού βασιλείου και της άνατροπής της πρώτης δυναστείας στην

Ἑλλάδα. Τονίστηκε κυρίως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο οἱ σχέσεις αὐτὲς συναρτῶνταν μὲ τὴν πολιτικὴ πάλη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς κάθε μιᾶς χώρας, τὸν τρόπο ποὺ συνδυάζονταν κάθε φορὰ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα μὲ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδιώξεις.

14. 18-10-78: Σπ. Ι. Ἀσδραχάς, Γιὰ τὴν Ἀγροτικὴ Ἱστορία.

15. 1-11-78: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Ἡ χρῆση τῶν Χρησμῶν.

Τὰ χρησμολογικὰ κείμενα ἔμειναν σχεδὸν ἀμετάβλητα στὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τους καὶ οἱ ἐκδότες, οἱ ἀντιγραφεῖς ἢ οἱ ἐρμηνευτὲς τους δὲ βρέθηκαν ἀναγκασμένοι νὰ τὰ προσαρμόζουν ἀνάλογα μὲ τὶς ἱστορικὲς ἐξελίξεις ἢ τὶς ἰδεολογικὲς τροπές: τὸ μαγικὸ, τὸ ἀνερμήνευτα ἢ πολυερμήνευτα προφητικὸ, τὸ δυσνόητο συντηροῦν τὴ μυστικοπάθεια καὶ γίνονται μοχλὸς γιὰ τὴ διάδοση καὶ τὴ λειτουργία μιᾶς ἰδεολογίας στὸ συλλογικὸ σῶμα. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἔρχεται νὰ δράσει καὶ ἡ εἰκονογράφηση τῶν χρησμολογικῶν κειμένων, περισσότερο ἢ λιγότερο φειδωλὴ σὲ πραγματικὰ στοιχεῖα, πλούσια ἢ μὲ μεγάλη ἀφαίρεση, ἀπλοϊκὸ σκίτσο ἢ ὑψηλὴ τέχνη. Ἐξειδικεύοντας τὴν ἀναφορὰ στοὺς τουρκοκρατούμενους ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς, ποὺ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴν κυρίαρχη ἰδεολογία τῆς Ἐκκλησίας, μπορούμε νὰ θεωρήσουμε ὅτι δὲν ἦταν δύσκολο νὰ πειστοῦν σὲ μιὰ ἐρμηνεία τῶν χρησμῶν ποὺ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ ἀντισταθμιστικὴ στὴν πραγματικότητα τῆς ἐμπειρίας τους καὶ παραπληρωματικὴ στὸ συναισθηματικὸ τους κόσμο: ἡ ἐπαγγελόμενη σταυροφορία ἔρχεται νὰ δράσει ἐξισορροπητικὰ καθὼς προμηνύει τὴν κατάλυση τοῦ κράτους τῶν Ἀγαρηνῶν, ποὺ ἐγίναν ἄλλοτε «θεία βουλήσει» φορέας τῆς «δικαίας τιμωρίας» τοῦ «χριστιανικοῦ πληρώματος» «διὰ τὰς ἁμαρτίας του».

16. 15-11-78: Συλλογικὴ παρουσίαση, Τὸ Δημοτικὸ Ἀρχεῖο Ἑρμούπολης.

Παρουσιάστηκε τὸ σχετικὸ μὲ τὴν ἐκπαίδευση, τὰ δημόσια ἔργα καὶ τὰ δημογραφικὰ προβλήματα ὕλικὸ ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴ β' φάση τῆς ταξινόμησης τοῦ δημοτικοῦ ἀρχείου τῆς Ἑρμούπολης. Τὴν ταξινόμηση, ποὺ γίνεται κάθε καλοκαίρι μὲ τὴ συμμετοχὴ 15-20 ἀτόμων —κυρίως φοιτητῶν, ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἑταιρεία μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς. Κατὰ τὴ συζήτηση τονίστηκε ὅτι τὸ ὕλικὸ τοῦ δημοτικοῦ ἀρχείου δὲν καταγράφει μόνον τὶς διοικητικὲς δραστηριότητες μιᾶς δημοτικῆς ἀρχῆς ἀλλὰ, συγχρόνως, συμβάλλει οὐσιαστικὰ στὴν κατανόηση πολλῶν προβλημάτων ποὺ ἀφοροῦν στὴ γέννηση, ἀνάπτυξη καὶ παρακμὴ μιᾶς ἐλληνικῆς πόλης. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ ὁ κοινωνικὸς ρόλος τοῦ δήμου τῆς Ἑρμούπολης ἦταν, ἰδιαίτερα τὸ 19ο αἰῶνα, οὐσιαστικὸς καὶ κάλυπτε ἢ συμμετεῖχε σὲ πολλὰς δραστηριότητες τῆς πόλης. Ἡ πυκνότητα ἐξάλλου τοῦ ἀρχεῖου ὕλικου ἐπιτρέπει τὴν παρακολούθηση ὀρισμένων φαινομένων (π.χ. τῶν δημογραφικῶν) σὲ μεγαλύτερη διάρκεια· δίνει ἐπίσης σαφὴ εἰκόνα τῶν καθημερινῶν προβλημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα σπάνια ἀσχολήθηκε ἡ ἐλληνικὴ ἱστοριογραφία.

17. 22-11-78: Ὁλγα Cicanci, Οἱ ἐλληνικὲς κομπανιές τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ ἐμπόριο στὴν περίοδο 1636-1746.

Οἱ δύο ἐμπορικὲς κομπανιές τοῦ Σιμπίου καὶ τοῦ Μπρασόβ, ποὺ ἱδρύθηκαν τὸν 17ο αἰ., τὸ 1636 καὶ τὸ 1678 ἀντίστοιχα, ὀνομάστηκαν ἐλληνικὲς ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους ποὺ τὶς συγκρότησαν ἦταν Ἕλληνες καὶ ἡ γλώσσα ἐπικοινωνίας ποὺ χρησιμοποιοῦσαν τὰ μέλη τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν ἦταν ἡ ἐλληνικὴ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ διάφορες ἐλληνικὲς περιοχές, κα-

θώς κι από τ' άλλα βαλκανικά κέντρα, βρίσκουμε καὶ Βούλγαρους, Σέρβους καὶ Ρουμάνους (καὶ ἀπὸ τὶς τρεῖς ρουμανικὲς χώρες)· κι αὐτὸ γιατί ἡ συμμετοχὴ στὶς κομπανίες δὲν σχετίζονταν μὲ τὴν ἐθνικὴ καταγωγὴ τῶν μελῶν τους.

Χάρη στὴν ἐντονὴ ἐμπορικὴ τους δραστηριότητα, ποὺ φαίνεται κι ἀπὸ τὸ πλούσιο καὶ σὲ μεγάλο μέρος ἀνέκδοτο ἀκόμη ἀρχαϊκὸ ὕλικό, οἱ δύο κομπανίες ἐπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἐμπορεῦόμενοι διάφορα εἶδη τοῦ βαλκανικοῦ χώρου, οἱ ἔμποροι τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν βοήθησαν τὴν ἀνάπτυξη τῆς τοπικῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν αὐξηση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῶν περιοχῶν τῆς Ν.Α. Εὐρώπης.

Οἱ δύο ἑλληνικὲς κομπανίες τῆς Τρανσυλβανίας ἀποτέλεσαν μορφὲς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὀργάνωσης τῶν ἐμπόρων τοῦ νοτιοανατολικοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, ποὺ συνέβαλαν στὴ δημιουργία τῆς βαλκανικῆς ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης.

18. 29-11-78: Μ. Κουρουπού, Ἰ. Πετροπούλου, Ε. Μπαλτά, Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (Μέλπωσ Μερλιέ).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ τρόπου δημιουργίας καὶ λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος, καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ θησαυρισμένου ὕλικου, τὸν κύριο κορμὸ τῶν ὁμιλιῶν ἀποτέλεσε ἡ ἐπισήμανση τῶν προβλημάτων ποὺ προκύπτουν γιὰ τὴν ἔρευνα. Παρόλο ποὺ σήμερα, μὲ μιὰ κριτικὴ ἀπόσταση ἀπέναντι στὸ συντελεσμένο πιά ἔργο, μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφισβητήσει τὴν ἐγκυρότητα τέτοιου εἶδους πληροφοριῶν, παράλληλα ξανοίγονται οἱ δίοδοι γιὰ νέες συνθετικὲς προσεγγίσεις —δυνατότητες συσχετισμῶν μὲ ἄλλες, γραπτὲς αὐτὴ τὴ φορὰ, πηγές.

19. 13-12-78: Ἔρη Σταυροπούλου, Παναγιώτης Πανᾶς.

Ὁ Παναγιώτης Πανᾶς (1832-1896) εἶναι μία ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς πολυεδρικὲς προσωπικότητες τοῦ 19ου αἰ. Στὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο (πρωτότυπο καὶ μεταφραστικὸ) δὲν μπόρεσε νὰ προχωρήσει πέρα ἀπὸ τὶς ἰδέες τῆς ἐπτανησιακῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ρομαντισμοῦ. Ὡς δημοσιογράφος ὅμως παρουσιάζεται εὐαίσθητος δέκτης τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του. Μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐφημερίδες στὴν Κεφαλονιά, τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴ Ρουμανία πρόβαλε τὸ αἷτημα τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου καὶ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ριζοσπαστῶν, προσπάθησε νὰ διαδώσει τὶς δημοκρατικὲς του ἰδέες, νὰ συμβάλει στὴ διαμόρφωση πολιτικῆς συνείδησης στὸ λαὸ καὶ στὴ δημιουργία κόμματος ἀρχῶν, ἐνῶ ἀναμείχτηκε καὶ στὴν ὀργάνωση τῆς «Ἐταιρείας τῆς Ἀνατολικῆς Ὀμοσπονδίας», ποὺ ἀποσκοποῦσε κυρίως στὴ συνένωση ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς σὲ μιὰ δημοκρατικὴ ὁμοσπονδία.

20. 20-12-78: Γιώργος Σμπιλίρης, Τὰ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα στὴ Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Κρήτη (1840-1841).

Ἀπὸ τὸ 1839 ὥς τὸ 1841 ἡ Ἑγγὺς Ἀνατολὴ συνταράχτηκε ἀπὸ μιὰ νέα κρίση, ποὺ εἶχε τὴν αἰτία της στὴν αὐξανόμενη σὲ βάρος τῆς Τουρκίας δύναμη τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ πολέμου (ἀρχ. Ἀπριλ. 1839) προκάλεσε τὴν ἐνεργὸ ἀνάμειξη σ' αὐτὸν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, στὴ δὲ Βαλκανικὴ ἐπαναστατικὸ ἀναβρασμό. Ἡ νέα αὐτὴ φάση τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος τελείωσε μὲ τὴ συρρίκνωση τῆς δυνάμεως τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, τὴν ἀποτυχία τῶν ἐξεγέρσεων στὴ Βαλκανικὴ καὶ μὲ τὴν παραδοχὴ τοῦ δόγματος τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ (Ἰούλιος 1841).

Στά πλαίσια αυτά, χρονικά και αίτιακά, διαδραματίζονται και τα κινήματα που απέβλεπαν στην άπελευθέρωση των υπόδουλων Έλλήνων της Θεσσαλίας, Μακεδονίας και Κρήτης. Καθοριστικό ρόλο στην τύχη τους έπαιξε ή ευρωπαϊκή πολιτική στην Έγγυς Ανατολή.

21. 24-1-79: Νατάσα Παπαδία, Άγροτικές εξεγέρσεις στη Βενετοκρατούμενη Κρήτη (1509-1530).

Άνάλογα με τους φορείς τους και τα αίτήματα που προβάλλουν, οι κινήσεις μπορούν να χωριστούν σε τρεις χρονικές φάσεις: Α) 1509-1515. Ταραχές στην όρεινη περιοχή των Σφακιών, που ξεκινούν, από τη μία, σαν «ένδοικογενειακές» συγκρούσεις ανάμεσα στους κατοίκους, από την άλλη, σαν κινήσεις διαμαρτυρίας τους έναντι στους τοπικούς άξιωματούς. Β) 1522-1526. Σύγκρουση των Κρητικών δουλοπαροίκων (villani) του διαμερίσματος των Χανίων, άρχικά με τους φεουδάρχες της περιοχής, στη συνέχεια με τις βενετικές στρατιωτικές δυνάμεις, που σπεύδουν να τους βοηθήσουν. Γ) 1527-1528. Η τελική φάση των γεγονότων, γνωστή με το όνομα του θεωρούμενου σαν άρχηγού, Γεωργίου Καντανολέου-Λυσσογιώργη, όπου συμμετέχουν στοιχεία κι από τις δυο προηγούμενες.

Οι στόχοι των έπαναστατών κι ή κοινωνική τους θέση —Κρητικοί δουλοπάροικοι και Σφακιανοί άγρότες, έλεύθεροι, κατά το προσωπικό καθεστώς, που δεν έχουν όμως είσχωρήσει στην προνομιούχο τάξη των Έλλήνων Nobili Cretesi— διαφοροποιεί τις κινήσεις του 16ου αιώνα από τις προηγούμενες κρητικές έπαναστάσεις, στις οποίες πρωτοστατούν τα μέλη των παλιών άριστοκρατικών οικογενειών, με κύριο στόχο την άνάκτηση των προνομίων τους.

Η καταστολή των κινήσεων στα 1528 δεν έχει όριστικό χαρακτήρα. Παρά τα πολλά μεταρρυθμιστικά σχέδια, οι Βενετοί δεν κατορθώνουν να άναπροσαρμόσουν το φεουδαρχικό σύστημα του τόπου, που στο 16ο αιώνα δέ λειτουργεί πιά ίκανοποιητικά.

22. 7-2-79: Παναγιώτης Πετράκης, Ποσοτικές μετρήσεις στην Οικονομική Ίστορία.

Οι ποσοτικές μέθοδοι άνάλυσης των έμπειρικών δεδομένων είναι βασικό μέσο ύποβοήθησης για την κατανόηση της συμπεριφοράς όρισμένων σχέσεων που φαίνονται να παρουσιάζονται στον πραγματικό κόσμο. Ός προς την τεχνική τους φύση, πρόκειται για μεθόδους ύπολογισμού καταλλήλων μέτρων ή ταξινόμησης στοιχείων. Τα είδικά αυτά μέτρα (συντελεστής συσχέτισης, συντελεστής παλινδρομής κτλ.), ή οι είδικές μέθοδοι ταξινόμησης των έμπειρικών δεδομένων έχουν την ιδιότητα να συμπυκνώνουν ή να άπομονώνουν όρισμένα χαρακτηριστικά των σχέσεων που μελετούμε, με άποτέλεσμα να μεγεθύνονται οι έρευνητικές μας ίκανότητες.

23. 21-2-79: Γ. Ροδολάκης, Για την ίστορία του Δικαίου και το Δίκαιο στην Τουρκοκρατία.

Η άνακοίνωση αυτή άποτελεί μι ά γενική είσαγωγή στο δίκαιο της Τουρκοκρατίας και στα προβλήματα που παρουσιάζει ή έρευνά του, καθώς και στη σχέση της ίστορίας του δικαίου με την καθολική ίστορία. Συμπληρωματικά θά μάς άπασχολήσουν οι μορφές του δικαίου μέσα στην Έπανάσταση και στα χρόνια του Όθωνα και οι επιδράσεις που αυτό δέχθηκε από το σύγχρονο ευρωπαϊκό δίκαιο (Γαλλικός Έμπορικός Κώδικας κλπ.).

24. 7-3-79: *Αρτεμη Ξανθοπούλου-Κυριακού, 'Ο Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς στὰ 'Επτάνησα (μὲ βάση ἀνέκδοτα βενετικά ἔγγραφα).

Παρὰ τὴν ἐκτενῆ βιβλιογραφία, οἱ συγκεκριμένες μαρτυρίες γιὰ τὴ δράση τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ στὴ Δυτικὴ 'Ελλάδα εἶναι περιορισμένες. Μὲ βάση βενετικὲς πηγὲς γίνεται προσπάθεια νὰ διαφωτιστοῦν μερικὲς πτυχὲς τῆς δράσης αὐτῆς στὰ 1777-1779. Μὲ τίς ἴδιες μαρτυρίες συμπληρώνονται τὰ στοιχεῖα ποὺ εἶχε παρουσιάσει παλιότερα ὁ Κ. Δ. Μέρτζιος, ἰδιαίτερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς ἀντιδράσεις τῶν βενετικῶν ἀρχῶν τῆς 'Επτανήσου στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τοῦ λαϊκοῦ δασκάλου.

25. 14-3-79: Ρένα Σταυρίδη-Πατρικίου, 'Οργανωμένες συλλογικὲς δραστηριότητες τῶν Δημοτικιστῶν ὥς τὸ 1909 (Γλωσσοεκπαιδευτικὲς προσπάθειες).

'Ανάλογα μὲ τὸν κύριο σκοπὸ τους, τὶς ὁργανωμένες συλλογικὲς δραστηριότητες ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ δημοτικιστικὸ κίνημα μποροῦμε νὰ τὶς χωρίσουμε σὲ δύο κατηγορίες: ἐκεῖνες ποὺ εἶχαν καθαρὰ γλωσσικὸ ἢ ἐκπαιδευτικὸ χαρακτήρα καὶ κύριο στόχο τὴν ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐκεῖνες ποὺ δημιουργήθηκαν μὲ σκοπὸ κοινωνικὸ ἢ πολιτικὸ καὶ παράλληλα ἀναμείχθηκαν μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο στοὺς δημοτικιστικοὺς ἀγῶνες.

26. 21-3-79: Συλλογικὴ παρουσίαση, Τὸ συμπόσιο γιὰ τὴν 'Ελλάδα στὴ δεκαετία 1940-1949 (Οὐάσιγκτον 9-12 Νοεμ. 78).

27. 4-4-79: 'Ελένη Ζάτς, Γιὰ τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο καὶ τὴ μεθοδολογία τῆς Κοινωνικῆς 'Ανθρωπολογίας.

1. 'Η κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία δὲν διαφέρει ἀπὸ τὶς ἄλλες κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, ἐφόσον ἔχει τὸ ἴδιο ἀντικείμενο: τὴ μελέτη τῆς σχέσης ἄνθρωπος - κοινωνία στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο. 'Εκεῖ ποὺ διαφέρει ἡ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία ἀπὸ τὴν κοινωνιολογία ἰδιαίτερα, εἶναι στὴ μεθοδολογία (ἐρευνα ἐπὶ τόπου, Fieldwork) καὶ στὸ γεγονός ὅτι βασίζεται σὲ ποιοτικὸ ὕλικὸ καὶ ὄχι μόνον σὲ ποσοτικὸ (σὰν στατιστικὸ στοιχεῖο).

2. Τὸ Fieldwork σὰν μέθοδος τῆς κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας ἀντιπροσωπεύει μιὰν ἀντίδραση στὴν ἐπιστῆμη τῆς «πολυθρόνας» ἐκ μέρους τῶν τότε νέων ἀνθρωπολόγων Malinowski καὶ Radcliffe - Brown στὴν 'Αγγλία καὶ Boas στὴν 'Αμερικὴ. Τὸ βασικὸ ὕλικὸ τῶν ἀνθρωπολόγων εἶναι οἱ ὁργανωμένες ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Field.

3. Τὸ θέμα τῆς δικῆς μου διατριβῆς εἶναι «'Η συγγένεια καὶ ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωση σὲ μιὰ γειτονιά — Τὰ 'Εξάρχεια». 'Αντιπροσωπεύει μιὰ σχετικὰ καινούρια τάση στὴν κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία τὸ νὰ μὴν περιορίζονται οἱ μελέτες στὴν ὑπαιθρο. 'Ο βασικὸς στόχος τῆς μελέτης εἶναι νὰ ἐξετάσω τί ρόλο παίζει καὶ πῶς λειτουργεῖ ἡ συγγένεια στὴν πόλη.

28. 11-4-79: 'Αμαλία Κολώνια-Gabrieli, Κτηματικὲς ἀπογραφὲς στὴ βενετοκρατούμενη Κεφαλονιά.

29. 16-5-79: Παναγιώτης Μιχαηλάρης, Οἱ ἔμποροι Περούληδες στὴ Βενετία (μέσα 17ου αἰ. - 1793).

Στὰ μέσα τοῦ 17ου αἰ. ὁ Μιχαὴλ Σταμ. Περούλης θὰ ἀφήσει τὴν 'Αθήνα γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν Βενετία. 'Εκεῖ θὰ ἀναδειχθεῖ, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι 'Ελληνες, σὲ ἓνα μικροῦμπορο-μεταπράτη τῶν προϊόντων ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ χῶρο

στην πιάτσα της Γαληνοτάτης μέσω ενός πλέγματος εμπορών-πρακτόρων που διαθέτουν αντίστοιχα στην Ανατολή ευρωπαϊκά είδη.

Τὸν Μιχ. Περούλη — ἡ καλύτερα τὴ λογικὴ τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐποχῆς — θὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του, καθὼς μάλιστα ἡ παραμονὴ τους στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴν Πελοπόννησο ἦταν ἀδύνατη, γιατί εἶχαν ὑποστηρίξει τὶς δραστηριότητες τοῦ Μοροζίνη.

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μιχ. Περούλη, Δημήτριος, θὰ ἐξακολουθήσει τὶς ἐμπορικὲς ἀσχολίες τοῦ θεῖου του καὶ θὰ ἀναδειχθεῖ σὲ ἓνα μεγαλέμπορο μὲ πολλαπλὲς δραστηριότητες: θὰ ἐξακολουθήσει νὰ συναλλάσσεται μὲ τοὺς μικροεμπόρους τῆς Ἀνατολῆς ὡς τὴ στιγμή πού ἔχοντας συγκεντρώσει τὸ ἀπαραίτητο κεφάλαιο θὰ διευρύνει τὶς ἐμπορικὲς φιλοδοξίες του ὑπεννοικιάζοντας τὶς ἀλυκὲς τῆς Λευκάδας, τὰ ἰχθυοτροφεία τοῦ ἴδιου νησιοῦ, τὶς εἰσαγωγὲς καπνοῦ καὶ ἀποκτώντας ἄρκετὰ πλοῖα γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ἀλατιοῦ. Πολλὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του θὰ ἐπενδύσει καὶ γιὰ τὴν ἀγορὰ χτημάτων καὶ ἀκινήτων στὴν περιοχὴ τῆς Βενετίας.

Μὲ τὸ θάνατό του (1771) ἡ περιουσία του θὰ περάσει στὰ χέρια τοῦ γιοῦ του Σπυρίδωνα, οἱ δραστηριότητες τοῦ ὁποῖου θὰ παρακολουθήσουν στενὰ τὶς ἐξελίξεις πού θὰ ὀδηγήσουν στὴν πτώση καὶ τὴ διάλυση τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας.

30. 30-5-79: Μαριάννα Κολουβά-Καραλέκα, Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ζακύνθου τὸν 16ο αἰώνα.

Μὲ τὴ λήξη τοῦ Α΄ βενετοτουρκικοῦ πολέμου ἡ Ζάκυνθος προσαρτήθηκε στὴ Βενετικὴ Πολιτεία (1484). Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὸ θεσμὸ τοῦ Προβλεπτῆ. Ὁ κύριος διοικητικὸς κορμὸς ἦταν στὰ χέρια τῶν αὐτοχθόνων. Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὰ «Feudi» στοὺς Ἑλλήνες «Stradioti», στοὺς Ἰταλοὺς «Fanti», καὶ στὶς «Cernide» τῆς ὑπαίθρου χώρας. Δημογραφικὸ πρόβλημα ὑπῆρχε στὸ νησί, στὶς ἀρχὲς τῆς κατοχῆς του καὶ ἀντιμετωπίστηκε μὲ δύο προσκλήσεις κατοίκων, μὲ ἀντάλλαγμα ἐδαφικὲς παραχωρήσεις καὶ φορολογικὲς ἀπαλλαγὲς καὶ σταδιακὴ ἐπιστροφή τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ. Κι ἀκόμη μὲ τοὺς Πελοποννήσιους πρόσφυγες τῶν βενετοτουρκικῶν πολέμων.

Ἡ κοινωνικὴ δομὴ τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὶς φεουδαλικὲς καὶ μὴ φεουδαλικὲς (ἀγροτικὲς) τάξεις, πού ὅμως ἔχασαν τὴν αὐστηρὴ φεουδαλικὴ ὄψη τους μὲ τὴ συρροὴ τῶν νέων κατοίκων. Σημαντικὸ φαινόμενο ἀποτελεῖ ἡ δημιουργία καὶ ἐξέλιξη τοῦ Borgo Della Marina, πυρῆνα τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νησιοῦ μὲ ἐλεύθερη ἐπαγγελματικὴ καὶ καταναλωτικὴ ἀνάπτυξη. Στὸ Borgo συγκεντρώνονται καὶ οἱ Ἑβραῖοι πού κατοικοῦν στὸ νησί.

Ἡ οἰκονομία τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὴν ἀγροτικὴ παραγωγή καὶ στὴ διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων. Τὰ ἐσοδα τοῦ Δημόσιου Ταμείου προέρχονταν ἀπὸ τὴ δεκάτη τῆς παραγωγῆς στὸ νησί. Μεγάλο ποσὸ προερχόταν ἀπὸ τοὺς φόρους ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς. Τὰ ἐξοδα τοῦ Δημοσίου ἦταν οἱ μισθοδοσίες, ὁ φόρος στὴν Τουρκία, ἡ ἀγορὰ σιτηρῶν, τὰ παξιμάδια γιὰ τὶς γαλέρες καὶ τὰ ἐξοδα τῶν κατασκόπων καὶ πληροφοριοδοτῶν πού περνοῦσαν στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα.

31. 10-10-79: Κ. Θ. Δημαρᾶς, Συγκριτισμός. Πβ. ἐφημ. «Τὸ Βῆμα» 7,14,21, 28-9-79.

32. 24-10-79: Δημήτρης Γ. Ἀποστολόπουλος, Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ ἔξ Ἀπορρήτων, ὡς ἱστορικὴ πηγή.

33. 7-11-79: "Αντεια Φραντζή, Φαναριώτικες ποιητικές συλλογές.

Το μεγαλύτερο μέρος της ποιητικής παραγωγής των Φαναριωτών κυκλοφορούσε σε χειρόγραφες συλλογές - άνθολογίες. Δε γνωρίζουμε πότε αρχίζει ή συνήθεια του καρταρισμού χειρόγραφων άνθολογιών, πάντως φαίνεται ότι διαδίδεται πολύ κατά την πεντηκονταετία πριν από την Έπανάσταση. Μέσα σ' αυτή την περίοδο έξ άλλου τοποθετούνται και όσες άνθολογίες γνωρίζουμε. Σήμερα άπ' τις χφ συλλογές άρκετές μαρτυρούνται, λίγες έχουν σωθεί και πολλές θά λανθάνουν έδω κι εκεί.

'Απ' την τούρκικη λέξη Mecmua = συλλογή, έχουμε τις όνομασίες μετζμούας, μισμαγιά· άλλη όνομασία είναι καταστιχάκια.

Τά άνώνυμα κυρίως δημιουργήματα που αντιπροσωπεύουν τη λυρική ποίηση των Φαναριωτών ως το Χριστόπουλο, τουλάχιστο, τά γνωρίζουμε κυρίως από την έντυπη παράδοσή τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι, ώσπου νά έχουμε την άμιγή έντυπη άνθολογία αυτών των στιχουργημάτων, προηγήθηκε ή παρέμβλητη παρουσία τους μέσα στα θεωρούμενα σχεδόν σάν πρώτα έργα της νεοελληνικής λογοτεχνικής πεζογραφίας.

34. 21-11-79: Εὐγενία Βέη-Χατζηδάκη, Σχέσεις των έκκλησιαστικῶν χρυσοκεντημάτων με τη λαϊκή τέχνη και τη νεοελληνική καλαισθησία.

'Οριοθέτηση στο χῶρο και τὸν χρόνο. Έκκλησιαστικά χρυσοκέντητα και λαϊκά, όμοιότητες. Είκονογραφικά πρότυπα, σε άστικά κέντρα, μοναστικά και εργαστήρια. Δυνατότητες προσεγγίσεων με άσφαλέστερους τρόπους.

Πῶς και πότε εισδύουν λαϊκά θέματα και μοτίβα στα έκκλησιαστικά χρυσοκέντητα. Πότε άλλοιώνεται ό λεγόμενος παραδοσιακός χαρακτήρας, και όχι λαϊκός, και αν ή άλλοίωση όφείλεται σε μεταβολή γενικότερων καλλιτεχνικῶν αντιλήψεων. Σε ποιο μέτρο τὸ υλικὸ και ή τεχνική επηρεάζουν την άπόδοση την καλλιτεχνική και την κυκλοφορία. Τά έπώνυμα έργα διακρίνονται από τά άνώνυμα και με ποιά κριτήρια.

35. 5-12-79: Συλλογική παρουσίαση, 'Αποδελτίωση των πρώτων εφημερίδων του έλλαδικού κράτους. Προβλήματα μεθόδου.

Οί εφημερίδες αποτελούν βασική, αλλά άνερευνήτη, πηγή για τη γνώση της νεοελληνικής πραγματικότητας. Τὸ δυσπρόσιτο των εφημερίδων, τὸ 19ου αϊ. κυρίως, και ό όγκος τὸ υλικὸ που περιέχουν συνιστούν βασικά εμπόδια για τη χρησιμοποίησή τους. Για την προσπέλαση μερικῶν από τά εμπόδια αυτά, ή 'Εταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού περιέλαβε στο πρόγραμμα συλλογικῶν εργασιῶν της την άποδελτίωση ελληνικῶν εφημερίδων και τη δημοσίευση των εδρετηρίων, που θά συνταχτούν, στο περιοδικὸ «Μνήμων».

Σε πρώτη φάση θά άποδελτιωθούν οί εφημερίδες: *Χρόνος*, *Τριπτόλεμος*, *'Ηλιος*, *'Εποχή* και *'Εθνική*. Όλες έκδόθηκαν στα χρόνια της 'Αντιβασιλείας (1833-1835).

36. 12-12-79: Μαρία-Χριστίνα Χατζηιωάννου, 'Ιταλοί πρόσφυγες στην 'Ελλάδα μετά τὸ 1848.

Οί πολιτικο-κοινωνικές άναζητήσεις στην 'Ιταλία, πριν από την Ένωση τὸ 1860, περνούν στην 'Ελλάδα με τὸς 'Ιταλὸς πρόσφυγες, τὸν τύπο και τά σχετικά πολιτικά ή φιλολογικά φυλλάδια. 'Η παρουσία των 'Ιταλῶν προσφύγων μελετᾶται κυρίως στο πλαίσιο αὐτῆς της «κυκλοφορίας εὐρωπαϊκῶν ιδεῶν» στην 'Ελλάδα.

Β' Εισηγήσεις - συζητήσεις

‘Η πρώτη και ή τρίτη έγιναν στο κτίριο τής Νομικής, μετά από πρόσκληση τών φοιτητῶν τής Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. ‘Η δεύτερη στη Φοιτητικὴ Ἑστία Ζωγράφου.

1. 15-4-78: Συλλογικὴ παρουσίαση μὲ θέμα «Ἡ καθολικὴ ἱστορία, τὰ ἐργαλεῖα καὶ ή μέθοδος». Ὁμιλητές: Κώστας Λάμπας, ‘Η ἀμφισβήτηση τῆς ἐπίσημης νεοελληνικῆς ἱστοριογραφίας: ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλο στοὺ Σκληρὸ καὶ τὸν Κορδάτο — Ἀλέξης Πολίτης, Οἱ σύγχρονες νεοελληνικὲς τάσεις — Χρήστος Λοῦκος, Πηγὲς καὶ βοηθήματα τοῦ ἱστορικοῦ — Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, ‘Η μέθοδος τῆς ἱστοριογραφίας: τεχνικὴ καὶ κανόνες, θεώρηση, μοντέλο, ἰδεολογικοποίηση τῆς θεώρησης.

«...Τὸ κύριο πρόβλημα, ὁ κοινὸς παρονομαστὴς τῶν προσπαθειῶν εἶναι μιὰ ἐνιαία σύλληψη τοῦ παρελθόντος»· ή ἀναζήτηση τοῦ «ἀπὸ ποῦ ξεκινήσαμε καὶ πῶς φτάσαμε ἐδῶ ποῦ φτάσαμε». Αὐτὸ ὀνομάζουμε καθολικὴ ἱστορία (ἢ ἀλλιῶς, συνολικὴ, ἢ καὶ σφαιρικὴ ἱστορία).

‘Η ἀντίληψη αὐτὴ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν καταμερισμὸ τῆς γνώσης — ἔρχεται σὲ ἀντίθεση ὅμως μὲ τὸν κατακερματισμὸ τῆς.

Κατακερματισμὸς εἶναι νὰ ἐργάζεται κάθε ἱστορικὸς ἢ ἐρευνητὴς αὐτόνομα, νὰ δίνει τὰ πορίσματα τῆς ἐρευνᾶς τοῦ περιμένοντα νὰ ἔρθει κάποιος τρίτος, ποῦ ἀπὸ ἓνα σύνολο πορισμάτων θὰ δώσει μιὰ σύνθεση. Τὸ ἐλάττωμα ἐδῶ εἶναι ή ἀποδέσμευση τῆς ἀνάλυσης ἀπὸ τὴ σύνθεση καὶ ἀντίστροφα. Ἔτσι καταστρέφεται ή διαλεκτικὴ σχέση ὕλικου θεωρίας καὶ τὸ καθένα θεωρεῖται αὐτοτελές: ἀντίληψη ἰδεαλιστικὴ. Ὁ καταμερισμὸς ἀντίθετα ἔχει συνείδηση τοῦ ὅτι εἶναι μερικὸς. Ὁ ἐρευνητὴς περιορίζεται σὲ ἓνα θέμα, ἐπιλέγει ἓναν τομέα, μιὰ περιοχὴ, μιὰ περίοδο, ἀλλὰ «προσωρινά» — τὸν ἐνδιαφέρει συνεχῶς ὁ συσχετισμὸς τοῦ θέματος μὲ τὸ σύνολο. Ἐχει στὸ νοῦ του ὁ ἴδιος μιὰ σύλληψη συνολικὴ, ποῦ τὴν ἐπαληθεύει ή τὴν διερευνᾷ ὡς πρὸς ἓνα τμῆμα τῆς.

Ἔτσι δὲν κάνει ἱστορία τῆς τέχνης — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὴν τέχνη· δὲν κάνει ἱστορία τῆς λογοτεχνίας — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὴ λογοτεχνία· δὲν κάνει κοινωνιολογία τῆς ἱστορίας — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὶς κοινωνικὲς σχέσεις. Γιατὶ ἐφόσον τὸ αἶτημα εἶναι οἱ ἀλλαγὲς ποῦ συνέβησαν στὸ χρόνο, οἱ συνέχειες καὶ οἱ ἀσυνέχειες ἑνὸς φαινομένου, ή ἐπιστημονικὴ μέθοδος εἶναι ἐνιαία, ἄσχετα ἂν τὸ ἀντικείμενο εἶναι τὸ Δίκαιο, ή Οἰκονομία, τὸ 1821 ή τὰ γραμματόσημα. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μεθόδου λέγεται ἱστορία».

2. 25-3-79: Συζήτηση ἐκπροσώπων τῆς Ἑταιρείας (Ἀντώνης Λιάκος, Χρ. Λοῦκος, Ἀλέξης Πολίτης) μὲ τοὺς φοιτητὲς γιὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ ’21.
3. 10,11,13-12-79: Συλλογικὴ παρουσίαση μὲ θέμα «Ἡ διαμόρφωση τῆς νεοελληνικῆς ἰδεολογίας». Ὁμιλητές: Χρήστος Λοῦκος, Οἱ ἀπαρχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (1830-1843) — Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, ‘Η νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία ἀπὸ τὸν Κούμα στὸν Παπαρρηγόπουλο

(1832-1853) — Ἀλέξης Πολίτης, Ὁ ἐμπλουτισμός τῆς ἐπίσημης ἰδεολογίας μὲ στοιχεῖα «λαϊκὰ» (1830-1852). Τὰ δημοτικά τραγούδια — Κώστας Λάμπας, Ἐκκλησία καὶ φιλελευθερισμός (1830-1840) — Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Ἡ κάμψη τοῦ Διαφωτισμοῦ — Κατερίνα Γαρδίκας-Ἀλεξανδρουπόλου, Ὁ Ἀριστείδης Οἰκονόμος (1835-1890) καὶ ἡ θετικὴ κοινωνικὴ σκέψη.

«... Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ θέματος ὀφείλεται στὴν ἀντίληψή μας ὅτι βασικὸ κλειδί γιὰ τὴν κατανόηση τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας εἶναι ἡ γνώση τοῦ ἰδεολογικοῦ πλέγματος ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα γιὰ τὸ τί εἶναι ὁ ἑλληνισμός. Θεωροῦμε πὼς ἡ ἰδεολογία αὐτὴ γεννήθηκε καὶ ἐπιβλήθηκε στὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ ἐλεύθερου νεοελληνικοῦ κράτους, καὶ πὼς ὁρισμένα τῆς καίρια χαρακτηριστικὰ καθορίζονται ἀκριβῶς ἀπὸ δεδομένα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς — καὶ ὄχι, λόγου χάρι, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης, ἢ κάποιας ἄλλης ἐποχῆς.

Ὁ τρόπος τῆς παρουσίας καθορίζεται ἀπὸ τὶς δυνατότητές μας. Δὲν καλύπτουμε ὁλόκληρο τὸ φάσμα τοῦ θέματος· κάνουμε ἀπλῶς μερικὲς δειγματοληπτικὲς τομές· ἐλπίζουμε ἔτσι νὰ δεῖξουμε συνάμα καὶ τὸ πὼς ἐργαζόμαστε, πὼς φτάνουμε δηλαδὴ στὶς γνώσεις ποὺ ἀνακοινώνουμε.

Ἡ πρώτη ὁμιλία θέτει τὸ γενικότερο πολιτικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸ 1830 ἕως τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1850, ποὺ τελειώνει ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Ἡ δευτέρη παρουσιάζει τὴ διαμόρφωση τῆς συνείδησης τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἡ τρίτη τὴ διαμόρφωση τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, ἡ τέταρτη τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς μὲ στοιχεῖα τοῦ «λαϊκοῦ» πολιτισμοῦ. Ἡ πέμπτη παρουσιάζει τὶς τελευταῖες ἀντιδράσεις μιᾶς διαφορετικῆς ἰδεολογίας, ἐκείνης τοῦ Διαφωτισμοῦ, καὶ ἡ τελευταία τὸ πὼς, ἀφοῦ εἶχε δημιουργηθεῖ πιά ἡ νεοελληνικὴ ἰδεολογία, οἱ διαφορετικὲς ἀπόψεις ποὺ ἐκφράζονταν παρέμεναν στὸ περιθώριο.

Παρὰ τὴν ἀποσπασματικὴν παρουσίαση, αἴτημα τοῦ καθενὸς μας εἶναι ἡ καθολικὴ θεώρηση τῆς ἱστορίας· ἀποφύγαμε ὥστόσο νὰ καλύψουμε τὰ κενὰ ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ ἐγχειρίδια, γιατί πιστεύουμε πὼς μιὰ ἀποψη εἶναι ἐγκυρὴ μονάχα ὅταν ὁ ἐκφραστὴς τῆς ἔχει ὁ ἴδιος μετατρέψει τὸ ἱστορικὸ ὕλικό σὲ ἱστορία».

Γ' Ἐκθέσεις

Ἔκθεση περιοδικῶν τοῦ Μεσοπολέμου (1919-1940). Ἔγινε στὰ Γραφεῖα τῆς ΕΜΝΕ ἀπὸ 7-15.2.1979, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Γιώργου Ζεβελάκη. Πολυγραφήθηκε καὶ κατὰλογος τῶν περιοδικῶν.

Ἡ ἔκθεση περιέλαβε τὰ περιοδικὰ φύλλα ποὺ κυκλοφόρησαν, στὰ ἑλληνικά, εἴτε στὸν ἑλληνικὸ ὥρο, εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτόν. Τὸ κύριο σῶμα τῆς ἔκθεσης ἀποτελέσαν λογοτεχνικὰ καὶ φιλολογικὰ φύλλα· οἱ κατηγορίες αὐτὲς διευρύνθηκαν καὶ πρὸς ὁρισμένα πολιτικά, παιδαγωγικὰ ἢ καὶ θεολογικὰ περιοδικὰ, στὶς περιπτώσεις ποὺ αὐτὰ φιλοξενοῦν ἐργασίες γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πολιτισμικὴ ἱστορία ἢ ἀποτελοῦν τὰ ἴδια τεκμήρια αὐτῆς τῆς ἱστορίας.

Δ' Σεμινάρια

Ὁ Π. Ἀνθουλιᾶς ἔκανε πέντε μαθήματα στὰ Γραφεῖα τῆς ΕΜΝΕ (Ὀκτ. - Δεκ. 1979) μὲ θέμα: «Εἰσαγωγὴ στὰ μαθηματικά: σύνολα καὶ ἀλγεβρα».